

ROMÂNIA ȘI RUSIA – DIN AVATARURILE UNEI VECINĂȚĂȚI, 1878-1880

Daniela BUȘĂ*

După ce contribuise decisiv la înfrângerea revoluțiilor română și maghiară de la 1848, Rusia întărise europenilor percepția asupra sa de inamic al libertății, al democrației, al spiritului novator, de "jandarm" al Europei, cum o numeau contemporanii, datorită manierei în care se implicase și manevrelor în direcția perpetuării prezenței în principate. Treptat, ea renunțase să-și mai disimuleze intențiile, ambițioasele ei planuri privind aria sud-est europeană constituind un real și presant motiv de îngrijorare pentru europeni. Declanșat de puterile occidentale tocmai pentru a evita dezintegrarea Porții, războiul Crimeii avea să aducă Rusiei o diminuare a prestigiului și poziției în zonă. Instituirea libertății depline a comerțului și navigației la gurile Dunării și pe Marea Neagră, ca și stabilirea garanției colective asupra Principatelor române constituie un semnalul clar transmis de puterile europene privind voința lor de a recupera strategic această arie, de a stăvili planurile expansioniste ale Rusiei¹. Un timp, ea a fost nevoită să se retragă „în așa-zisa ei fază de reculegere și neutralitate”² ceea ce nu a împiedicat-o să ia act cu satisfacție, pe tot parcursul deceniului șapte, de erodarea puterii învingătorilor din războiul Crimeii³, de accentuarea disensiunilor și neînțelegerilor între foștii aliați. Concomitent, diplomația rusă a căutat să profite de orice prilej ivit pentru anularea clauzelor ofensatoare din 1856, a cântărit atent șansele unui astfel de demers, s-a erijat în apărătoarea națiunilor oprimare din Balcani, în protectoarea creștinismului ortodox. Animată de curentul panslavist, persuasiva diplomație de la Sankt Petersburg a căutat să profite de complexitatea situației din zonă, de stadiul avansat de decădere al Sublimei Porți, de dorința popoarelor din acest spațiu de a trăi liber, construind

* Cercetător principal I dr., Institutul de Istorie „Nicoale Iorga” al Academiei Române, București.

¹ Aspostol Stan, *Protectoratul Rusiei asupra Principatelor române 1774-1856*, București, 1995, p. 286.

² Paul Cernovodeanu, *Relațiile comerciale româno-engleze în contextul politicii orientale a Marii Britanii (1803-1878)*, Cluj-Napoca, 1986, p.189.

³ Franța a eșuat în intervenția ei în Mexic, Austria a fost înfrântă de Prusia în conflictul din 1866 fiind nevoită să recurgă la dualismul cu Ungaria, iar Marea Britanie s-a concentrat asupra problemelor din colonii (răscoala din India în 1857-1858, conflictele din Extremul Orient 1856-1860).

strategii și proiecte privind viitorul acestora din care nu lipsea „recunoștința” pe care noile state trebuiau să o arate Rusiei⁴.

Odată cu modificarea echilibrului de forțe pe plan european prin înfrângerea Franței la Sedan și apariția Germaniei ca mare putere, Rusia considera că sosise momentul pentru abrogarea unora din clauzele Tratatului de pace de la Paris din 1856. În acest sens, în octombrie 1870 cancelarul Gorceakov solicita, într-o notă adresată principalelor cabinete europene, revizuirea clauzei privind neutralitatea Mării Negre. Deși ar fi dorit modificări și ale altor prevederi, la conferința de la Londra din ianuarie 1871, Rusia s-a limitat doar la acest aspect, „evitând astfel să tulbure precarul echilibru existent în problema orientală”⁵ prin discutarea unor aspecte delicate. Constituirea alianței celor trei împărați (1873), dar mai ales acordul de la Reichstadt (26 iunie/8 iulie 1876) și convenția secretă de la Budapesta (3/15 ianuarie 1877)⁶ ofereau Rusiei nu numai sprijinul monarhiilor germană și habsburgică, dar și impulsul de acțiune în direcția materializării planurilor.

În acest context se înscrie și evoluția României moderne, marcată de înfăptuirea unității politice și cucerirea independenței, parte a amplului proces european de afirmare și organizare a națiunilor. Prioritatea națională, demersuri pentru afirmarea țării, neutralizarea sau anihilarea consecințelor ingerințelor din exterior, generate în egală măsură de regimul juridic al garanției colective a puterilor europene și de gruparea de forțe a acestora, au caracterizat cei șapte ani de domnie ai lui Alexandru Ioan Cuza. Actele de natură internă cele mai importante au dobândit, în condițiile date, valoarea și greutatea unora internaționale, realizarea, în majoritatea cazurilor, ținând de politica faptului împlinit, devenită practic o manieră de guvernare. Expresii ale aceluiași fapt împlinit, instituirea monarhiei constituționale, aducerea pe tronul țării a principelui Carol de Hohenzollern și adoptarea Constituției din 1866, delimitează începutul *revoluției pentru independență*, cum o numesc unii istorici⁷.

În deceniul 1866-1878, organizarea politică și factorul național au fost preponderente, eforturile politice și diplomatice în vederea asigurării suveranității și integrității naționale constituind o dominantă. Declanșarea crizei orientale în 1875 și dinamizarea politicii europene au impus o intensificare a

⁴Nikolai Pavlovici Ignatiev, ambasadorul rus pe lângă Sublima Poartă avea un plan în acest sens, ce consta în atragerea statelor balcanice într-o așa-zisă confederație, aflată sub influența Rusiei.

⁵ Paul Cernovodeanu, *op.cit.*, p. 264.

⁶ La Reichstadt, Franz-Joseph și Alexandru al II-lea au convenit că, în eventualitatea dezmembrării Imperiului Otoman, Austro-Ungaria obține Bosnia-Herțegovina, iar Rusia sudul Basarabiei pierdută în urma războiului Crimeei; România, Serbia și Muntenegru devineau state independente, iar Bulgaria, Rumelia și Albania, autonome. Cele stipulate mai sus se regăsesc și în convenția secretă de la Budapesta, ce confirmă independența pentru cele trei țări și prevedea alipirea la Gracia a Cretei, Tesaliei și a unei părți din Epir.

⁷ Gheorghe Platon, *De la constituirea națiunii la Marea Unire. Studii de istorie modernă*, Iași, 1998, p. 34-35.

eforturilor. Neimplicarea puterilor garante în asumarea vreunei responsabilități în legătură cu neutralitatea și inviolabilitatea teritoriului ei, a silit România să trateze cu Rusia care, interesată în anularea și altor clauze ale tratatului din 1856, dar mai ales de extinderea ariei de interes, de întărirea influenței, dominației și controlului asupra Balcanilor, pregătea declanșarea războiului împotriva Porții. Prin proclamarea independenței, ce înlătura suzeranitatea anacronică a Porții și lăsa fără obiect regimul de garanție colectivă a puterilor europene, factorii de decizie de la București sperau să zădărnicească orice combinație politică al cărui obiect putea fi România. Din păcate, acest lucru s-a dovedit imposibil. Trebuie să admitem că, pe moment, proclamarea independenței nu a generat reacția sperată de liderii de la București, adică recunoașterea noului statut, nici în rândul micilor state din zonă, care aveau aceleași aspirații și cu atât mai puțin în rândul puterilor europene, care nu erau dispuse să ia în calcul decizia ale celor dintâi fără consultarea și acceptul lor. Consfințirea juridică a independenței avea să fie obținută la Berlin, condiționat și după ce România participase efectiv la războiul împotriva turcilor.

Prin prevederile sale, Tratatul de la Berlin a sancționat acordurile încheiate în anii 1876 și 1877 privind sud-estul Europei, a demonstrat rolul marilor puteri în evoluția și deznodământul evenimentelor și poziția pe care se situau față de doleanțele și nevoile popoarelor din Balcani. Actele Congresului au dovedit ceea ce puterile europene s-au străduit zadarnic să ascundă, în timp ce cancelarul Germaniei nu s-a sfuit să-l lase să se înțeleagă și anume faptul că țările mici depindeau de cele mari, de voința, interesele, dar mai ales de rivalitățile dintre ele. În acest sens relațiile dintre România și Rusia constituie un exemplu elocvent. Atâta vreme cât Petersburgul a considerat că este în avantajul său să sprijine sau să încurajeze strădaniile României de a-și defini statutul, a acționat fără invocarea incompatibilității cu dreptul internațional. Așa s-a întâmplat în noiembrie 1869 când a încheiat o convenție consulară, fără asentimentul Constantinopolului⁸, rămasă neaplicată ca urmare a protestelor conjugate ale Porții și puterilor europene, la fel în iunie 1874, când prin ambasadorul rus la Constantinopol, contele Ignatiev, s-a alăturat reprezentanților Austro-Ungariei și Germaniei susținând România în demersurile ei în vederea obținerii dreptului de a încheia convenții comerciale⁹, delimitându-se de Marea Britanie și Franța, dar și în martie 1876 când semna o convenție comercială similară celei româno-austro-ungare din anul anterior. Fără însemnătate economică dar cu mare încărcătură politică, cum sublinia și

⁸ Documentul stipula obligativitatea pentru cetățenii ruși aflați în trecere sau stabiliți în România de a se supune legilor românești, dar și obligativitatea cetățenilor români în trecere sau stabiliți în Rusia de a se supune legilor imperiale. Vezi textul convenției în Ion Ionașcu, Petre Bărbulescu, Gheorghe Gheorghe, *Tratatele internaționale ale României, 1354-1920*, București, 1975, doc. nr. 482.

⁹ *Independența României. Documente*, vol. II, partea I. *Corespondență diplomatică străină 1853-1877 mai*, București, 1977, p. 69, doc. 33.

ministrul Afacerilor Străine, Mihail Kogălniceanu, actul încheiat cu puterea de la răsărit era util nu numai pentru „a reduce relele rezultate din monopolul comerțului asigurat până acum unei singure țări”, dar și pentru că, în acest caz, România avea nevoie de sprijinul marilor puteri, Rusia fiind una dintre ele¹⁰.

Devenită prin forța împrejurărilor aliata Rusiei, România avea să constate în scurt timp cât de iluzoriu, lipsit de continuitate și consistență era acest statut. La puțin timp după ce semnase o convenție militară cu România, angajându-se să respecte drepturile politice ale acesteia și să-i mențină și apere suveranitatea, după ce armata țaristă luptase alături de cea română, contribuind în egală măsură la victorie, la începutul anului 1878 Petersburgul refuza României participarea la negocierea condițiilor de armistițiu pe motiv că nu ar fi potrivit cu statutul internațional de țară a cărei independență nu fusese confirmată de Europa și că, de altfel, nici nu era nevoie de vreme ce „interesele românești vor fi puternic susținute [n.n. de Rusia], că independența noastră este asigurată și că țara va fi larg despăgubită de sacrificiile sale prin câștigarea Dobrogei”¹¹. În realitate, deși prin convenția din aprilie 1877 Rusia recunoscuse inviolabilitatea teritoriului României, prin acest refuz ea nu făcea decât să-și asigure mână liberă în negocierile cu Poarta și să obțină sudul Basarabiei, considerat de țarul Alexandru al II-lea o chestiune de orgoliu, punând astfel în practică acordurile secrete premergătoare conflictului. Pentru reușita planurilor sale, arăta marele nostru istoric Nicolae Iorga, „între care și aceea de a ne despuia, diplomația rusească nu voia să se angajeze cu noi sub nici un raport. Nu voia să ne datoreze nimic și nu voia să ne putem atribui nimic, fie și în măsura cea mai mică, caracterul de aliați, fiindcă a fi aliat aceasta înseamnă a fi independent, și Rusia voia ca, în momentul negocierilor de pace, să nu figurăm în această calitate de oameni care de la sine, în organizarea lor politică proprie, au fost liberi să-și aleagă un drum. Rusia nu voia ca un teritoriu turcesc, potrivit Tratatului de la Paris, care trebuia să se elibereze, dar numai după încheierea actului de pace, să funcționeze politic independent. Și aceasta, nu atât pentru a ne jigni, cât pentru calculele acestei savante diplomații, care cerea ca noi să facem parte din împărăția turcească, în sensul cel mai vast al acestei împărății, pentru a putea fi supuși la operația de amputare teritorială ce era plănuită”¹².

Încordarea în relațiile româno-ruse din primăvara anului 1878 a fost sporită și de implicațiile prevederii din Tratatului de la San Stefano referitoare la ocupația militară a Bulgariei, decisă pentru doi ani. Cu toate presiunile și amenințările imperialilor ce mergeau până la ocuparea țării și dezarmarea armatei

¹⁰ „Monitorul Oficial” (în continuare M.O.), nr. 161 din 23 iulie/4 august 1876, ședința din 13 iulie 1876, p. 4006-4008; *Ibidem*, nr. 163 din 25 iulie/6 august 1876, ședința din 14 iulie 1876, p. 4064-4066.

¹¹ *Documente oficiale. Din corespondența diplomatică de la 2/14 septembrie 1877 până la 16/28 iulie 1880 prezentate Corpurilor legiuitoare în sesiunea anului 1880-1881*, București, 1880, p. 20-21.

¹² Nicolae Iorga, *Politica externă a regelui Carol I*, București, 1991, p. 268-269.

române¹³, guvernul de la București nu s-a lăsat intimidat și a refuzat semnarea unei convenții militare care ar fi permis trecerea trupelor imperiale pe teritoriul României. Demersurile reprezentanților români în marile capitale ale Europei l-au determinat pe țar și diplomația rusă să bată în retragere. În pofida acestei realități, articolul 22 din Tratatul de la Berlin nu numai că nu clarifica lucrurile, dar prin prevederea că trupele țariste de ocupație din Principatul bulgar și Rumelia Orientală pot ține legătura cu Rusia prin România complica o dată în plus situația.

Demersurilor diplomației și politicienilor români pe lângă factori de decizie din marile capitale europene în vederea menținerii integrității țării nu au fost încununat de succes. La Berlin, Rusia a avut câștig de cauză, argumentele și intrenvenția fermă a cancelarului A. N. Gorceacov fiind completată de atitudinea binevoitoare a lui Otto von Bismarck, gazda reuniunii, care pe tot parcursul discuțiilor „a sprijinit clar cererea rușilor”. Mai mult, pentru a nu-l supăra pe țar, consemna în memoriile sale viitorul cancelar Bernhard von Bülow, Bismarck a insistat „chiar pentru accelerarea discutării în detaliu a acestui punct”. Cedarea sudului Basarabiei și tratamentul la care au fost supuși la Congres reprezentanții României, Mihail Kogălniceanu și I. C. Brătianu, i-au rănit profund pe români, iar atitudinea Rusiei, concluziona von Bülow, a părut acestora un act de „ingratitude brutală” și i-a determinat să se apropie din ce în ce mai mult de Germania¹⁴.

O notă de tensiune în plus în raporturile tânărului stat independent cu imperiul de la răsărit avea să fie impusă de stabilirea graniței comune rezultată în urma cedării celor trei județe din sudul Basarabiei, Rusia insistând ca parcursul să fie stabilit de o comisie europeană, așa cum se procedase cu peste două decenii în urmă. Atunci au existat două comisii: una internațională alcătuită, conform Tratatului de la Paris din 1856, din delegați ai celor șapte țări semnatare, însărcinați cu puteri de șefi de stat și împuterniciți să traseze frontiera dintre Rusia și Moldova, și cealaltă locală, formată din comisari români și ruși, cu sarcina de a primi și preda sudul Basarabiei. În vreme ce frontiera stabilită în 1856 era și una convențională, de această dată ea era numai naturală, urma talvegul Prutului și al brațului Chilia până la gura de vărsare a Dunării (Stari Sambul) și putea fi recunoscută prin acordul părților. Numai în cazul unor neînțelegeri privind talvegul brațului Chilia, acestea apelau la Comisia Europeană a Dunării sau, în ultimă instanță, la o comisie internațională. Imprimând transferului de teritorii un caracter internațional, fără ca acesta să-l necesite, Rusia urmărea să legitimizeze această anexare, propunând, în schimbul delimitării,

¹³ Cel care a făcut această amenințare a fost cancelarul Gorceacov într-o convorbire particulară cu reprezentantul României, generalul I. Ghica. Pentru detalii, vezi Paul Cernovodeanu, *op.cit.*, p. 340.

¹⁴ *Memoires du chancelier Prince de Bülow*, t. IV, 1849–1896, Paris, 1931, p. 303-304.

„transferul părții din Dobrogea cedată autorității române”¹⁵. Ori, Rusia nu avea nici în proprietate și nici în posesie Dobrogea, ci îndeplinise, pentru scurt timp, rolul de administrator. Ca atare, schimbul sugerat nu se putea face, fiind respins din capul locului de guvernul român. De altfel într-o notă confidențială adresată de Ministerul Afacerilor Străine legației României de la Paris, se preciza: „Dacă România trebuie să se resemneze la executarea Tratatului de la Berlin, expresie a voinței colective a Europei și practic la modificările impuse cu forța în circumstanțe majore, ea nu se va lăsa indusă la o reîntoarcere a Tratatului de la San Stefano”¹⁶.

Procesul verbal întocmit de comisia însărcinată cu delimitarea frontierei dintre România și Rusia, constituită la 23 noiembrie/5 decembrie 1878 din delegați români și ruși, denotă divergențele existente între parteneri privind granița în porțiunea Ismail-vărsarea Prutului. Partea rusă cerea ca aceasta să urmeze malul stâng al Dunării și nu talvegul, invocând în acest caz Tratatul de la Paris (1856) și cel de la București (1812)¹⁷. Astfel se impunea arbitrajul Comisiei Europene a Dunării. Problema a fost discutată indirect în mai multe rânduri de membrii acesteia, cu prilejul propunerilor privind necesitatea revizuirii actului din 1865 ce reglementa navigația în sectorul maritim al Dunării. Documentul adițional, adoptat în 1881, deși nu făcea referiri concrete asupra graniței româno-ruse, oferea câștig de cauză Rusiei prin acceptarea cererilor acesteia privind malul stâng al brațului Chilia.

Drept compensație pentru răpirea din nou a sudului Basarabiei și, probabil, pentru contribuția armatei române pe câmpul de luptă, Rusia a recunoscut prima independența României, dar numai după ce prevederile Tratatului de la Berlin, în ceea ce o priveau, fuseseră îndeplinite fără abatere. În consecință, la 15/27 octombrie 1878, baronul D. Stuart remitea prințului Carol scrisorile de acreditare în calitate de ministru rezident al Rusiei la București. Peste câteva zile, la 21 octombrie/2 noiembrie a fost rândul contelui Ladislau Hoyos de a face același lucru, fiind primul trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al Austro-Ungariei la București. Maniera în care cele două mari puteri au ajuns să recunoască unilateral și condiționat independența României a lăsat să se întrevadă tendințele de reșezare a raportului de forțe pe plan european.

În Dobrogea, transferul puterii către administrația română avea să demonstreze intențiile Rusiei de a menține controlul asupra Dobrogei, prezența trupelor ruse prelungindu-se până în primăvara anului 1879. În tot acest timp între București și Sankt Petersburg s-a purtat o asiduă corespondență diplomatică, s-au invocat acte internaționale, s-au făcut presiuni de partea rusă

¹⁵ Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (în continuare Arh. M.A.E.), fond Paris, vol. 7, nota 13.138, București, 25 august/6 septembrie 1878.

¹⁶ *Ibidem*, notă confidențială 13.243, București, 29 august/10 septembrie 1878.

¹⁷ *Ibidem*, fond Constantinopol, vol. 109, adresa nr. 19.146, București, 23 decembrie/4 ianuarie 1879.

pentru amânarea *sine die* a evacuării, s-a împiedicat activitatea pe teren a comisiilor trimise de București în vederea evaluării situației.

Haosul produs de război și de administrația rusă, ce înlocuise în pripă pe cea otomană, diversitatea etnică a regiunii, forma feudală a proprietății asupra pământului, necesitatea elaborării imediate a unei legislații românești în virtutea căreia să se aplice de drept și de fapt preluarea Dobrogei, dar mai ales prezența trupelor rusești, constituiau probleme de a căror rezolvare depindea integrarea ținutului în România. Dintre acestea, cea din urmă se va dovedi adevăratul obstacol în preluarea stăpânirii asupra Dobrogei. Nu o dată, prin variate mijloace, Petersburgul a încercat să împiedice sau să treneze aplicarea legii. Numai fermitatea oamenilor politici români și a regelui, au zădărnicit planurile Rusiei

Pentru integrarea provinciei circuitului național, guvernul trebuia să dispună de date numeroase, variate și cât mai recente privind potențialul economic, uman, starea de spirit a populației, componența etnică, religia, informații privind învățământul, cultura. Ele au fost furnizate de vechile administrații: otomană și rusă, dar mai ales de inspecții pe teren. Acestea din urmă s-au desfășurat anevoios datorită obstrucțiilor de orice fel din partea armatei ruse. Astfel, un prim grup de ofițeri români trimiși să inspecteze Dobrogea a fost reținut la Silistra în iulie 1878, iar o trupă din 40 de călărași, cu misiunea de a înființa un releu poștal, a fost împiedicată să lucreze în octombrie același an. Tot trupe rusești au continuat demontarea liniilor telegrafice, deși în Basarabia administrația rusă le preluase intacte de la România¹⁸.

Odată cu sosirea în Dobrogea la 8/20 noiembrie 1878 a Comisiei române pentru luarea în stăpânire a provinciei, acțiunile armatei ruse ar fi trebuit să înceteze, mai ales că baronul Stuart, ministrul Rusiei la București, primise instrucțiuni din partea lui Giers să se conformeze prevederilor de la Berlin. Stuart îi telegrafiasă, la rândul-i, guvernatorului sangeacului Tulcei, Beloțerkovici, „să procedeze imediat la remiterea Dobrogei autorităților princiare”¹⁹, desemnându-l delegat principal în acest scop și numind comisii de predare pe districte²⁰. Dar lucrurile nu au stat așa. Dificultățile s-au înmulțit și diversificat,

¹⁸ *Ibidem*, fond Războiul de Independență (în continuare R.I), vol. 101, f.51, nota 19.021, București, 26 iulie/6 aug. 1878; *Ibidem*, f 166, raport 18.234, București, 25 octombrie/6 noiembrie 1878; *Ibidem*, f. 167, n. 16400, București 3/15 nov. 1878; *Ibidem*, vol. 105, f. 69, nota 16.202, București, 30 octombrie/11 noiembrie 1878.

¹⁹ *Ibidem*, vol. 101, f. 286, nota 1499, București 13/25 noiembrie 1878.

²⁰ Sangeacul Tulcei, denumire sub care era cunoscută Dobrogea, era alcătuit din districtele: Chilia, Sulina, Mahmudia, Isaccea, Tulcea, Măcin, Babadag, Hârșova, Constanța și Medgidia. Începând cu 8 iunie 1877 a intrat sub administrație rusă, fiind condus, ca și sangeacurile Șistov și Trnovo de la sudul Dunării, de un guvernator și un viceguvernator, numiți de comandantul suprem al forțelor ruse din zonă. Teritoriul a fost împărțit în 7 ocoale: Tulcea, Măcin, Constanța, Medgidia, Hârșova-Cernavodă, Sulina și Babadag, conduse de un ofițer rus de intențanță. Sub administrație otomană existau 10 ocoale, administrate de un pașă, ajutat de un consiliu general.

ele mergând de la interzicerea pătrunderii trupelor române în zona Silistra și Călărași, de pildă, la refuzul de a preda fie orașul Sulina, fie diferite acte, arhiva, localurile administrației publice, ale școlilor, așteptând sosirea în Dobrogea de noi trupe rusești (2 corpuri de armată) prin Bolgrad și Izmail²¹, fapt interzis în situația dată.

La începutul lunii ianuarie 1879, prefectul Constanței informa Ministerul de Interne și pe cel al Afacerilor Străine de existența încă a unui mare număr de trupe rusești în localitate, cca. 4000 de oameni, ce ocupau cele mai bune localuri, în timp ce trupele române nu aveau unde să se încartiruiască. Rusia se prevala de hotărârile de la Berlin ce permiteau trecerea prin Dobrogea a armatelor sale aflate la sudul Dunării. În toamna anului 1878 ea a încercat, în repetate rânduri, să determine România să încheie un alt aranjament prin care intervalul de 9 luni, prevăzut de articolul 22 al Tratatului de la Berlin pentru trecerea trupelor ruse prin Dobrogea, să fie mult lărgit. Aranjamentul ar fi fost nu numai contrar hotărârilor din capitala germană, dar ar fi stabilit pentru Dobrogea „un regim excepțional ce nu poate fi adoptat decât în urma aprobării lui de către Parlament”²². Refuzul României și presiunile puterilor europene, în special ale Austro-Ungariei²³, au determinat Rusia să folosească o altă tactică, declarând că respectă termenul fixat și că nu dorește decât „să pună capăt confuziei ce a fost adusă propunerii de aranjament, de imixtiune a elementelor militare”. Potrivit lui Giers, ceea ce solicitase Rusia nu constituia o încălcare a articolului 22, cum fusese interpretată, ci numai „o conservare a comunicațiilor militare” în spiritul aceluiași articol²⁴.

La 23 noiembrie/5 decembrie 1878, autoritățile române au preluat administrația Dobrogei de la cele ruse²⁵. Ele au fost întâmpinate cu bucurie de populație și cu ostilitate de ofițerii ruși. Comandantul militar rus al Sulinei s-a opus predării orașului, iar la Tulcea guvernatorul a obstrucționat preluarea

²¹ Arh. M.A.E., fond R.I., vol. 101, f. 339, tel., Tulcea, 18/30 nov. 1878; *Ibidem*, f. 336, nota 17327, București, 19 nov./1 dec. 1878; *Ibidem*, f. 417, tel., Tulcea, 23 noiembrie/5 decembrie 1878; *Ibidem*, fond Constantinopol, vol. 110, tel. 527, București 12/24 noiembrie 1878.

²² *Ibidem*, fond R.I., vol. 102, f. 75, notă neexpediată, ianuarie 1879; *Ibidem*, vol. 101, f. 182, tel. București, 30 octombrie/11 noiembrie 1878; *Ibidem*, f. 205-206, tel., București, 3/15 noiembrie 1878.

²³ *Ibidem*, vol. 101, f. 214-215, tel. 1872, Viena, 5/17 noiembrie 1878. Conte de Andrassy arăta că România nu poate încălca hotărârile de la Berlin prin semnarea unui astfel de aranjament. Ea trebuie să protesteze pe lângă marile puteri ca acestea să facă presiuni asupra Rusiei, silind-o să părăsească Dobrogea.

²⁴ *Ibidem*, f. 213, tel. 186, Yalta, le 4/16 nov. 1878; *Ibidem*, f. 195, tel. 77, Yalta 2/14 noiembrie 1878.

²⁵ Vezi detalii în *50 de ani de viață românească în Dobrogea*, București, 1928; M.D. Ionescu, *Dobrogea în pragul secolului XX*, București, 1904; N. Ciachir, *Războiul pentru independența României în contextul european*, București, 1977; Idem, *Istoria popoarelor din sud-estul Europei în epoca modernă (1789-1923)*, București, 1987.

arhivelor²⁶. La 6/18 februarie 1879 a început retragerea trupelor rusești și s-a încheiat abia la sfârșitul lunii aprilie a aceluiași an, când flotila rusă a părăsit portul Tulcea.

Un ultim aspect asupra căruia dorim să stăruim este poziția Rusiei în comisia europeană de delimitare a frontierei convenționale dintre România și Principatul bulgar²⁷, ale cărei lucrări s-au întins pe parcursul a doi ani. Decisă să recupereze o parte din influența de care se bucura la San Ștefano și să-și refacă prestigiul știrbit la Berlin, Rusia s-a folosit de prezența în comisie pentru a obține, în sensul dorit de ea și în dauna României, o modificare a traseului stabilit în capitala Germaniei. Obiectiv vorbind, pretențiile Rusiei nu erau ușor de contracarat devreme ce chiar în textul Tratatului de la Berlin traseul în cauză nu făcea obiectul unei descrieri în detaliu, lăsa la latitudinea comisiei definitivarea lui și nu stabilea puncte ce trebuiau atinse, cu excepția celui de plecare și a celui terminus. Astfel, frontiera Principatului bulgar "urmează la nord malul drept al Dunării, de la vechea frontieră a Serbiei până la un punct determinat de o comisie europeană, la est de Silistra și de aici se îndreaptă spre Marea Neagră, la sud de Mangalia, ce rămâne lipită de teritoriul românesc. Marea Neagră formează hotarul răsăritean al Bulgariei" (art. 2)²⁸.

Discuțiile preliminare au evidențiat existența a două puncte de vedere diferite în cadrul comisiei, cel al Rusiei, pe de o parte și cel al celorlalte puteri europene, pe de altă parte. Reprezentanții celor din urmă au convenit de la început asupra faptului „că o frontieră naturală și strategică este imposibilă și și-au dat asentimentul unei linii directe care pleca de la sud de Mangalia, la o distanță de cca. cinci kilometri de acest port și sfârșea pe Dunăre, la est și în apropiere de Silistra”²⁹. Decizia a nemulțumit România care se considera nedreptățită și depozată de o fortăreață, Arab-Tabia, de un punct strategic și de unul absolut necesar pentru asigurarea unei comunicări facile cu Dobrogea. Ea spera ca în urma inspecțiilor la fața locului ale comisiei să obțină modificarea art. 46 al tratatului și includerea orașului Silistra, locuit în majoritate de români, în teritoriul său, mai ales că precedentele au mai existat și au fost generate de aplicarea pe teren a prevederilor (cazul frontierei Basarabiei modificată față de Tratatul de la Paris).

²⁶ Arh. M.A.E., fond R.I., vol. 101, f. 417, tel. Tulcea, 23 noiembrie/5 decembrie 1878; *Ibidem*, f. 436, Galați, 29 noiembrie/11 decembrie 1879.

²⁷ Pentru detalii privind trasarea frontierei româno-bulgare și evoluția acestei probleme până la primul război mondial vezi: Daniela Bușă, *Frontiera sudică a Dobrogei – evoluția unui traseu*, în „Revista istorică”, serie nouă, nr. 3-4, 2003, p. 117-133; Eadem, *Relații româno-bulgare în perioada 1878-1914*, în vol. *Români și bulgari. Provocările unei vecinătăți*, coordonatori: Florin Anghel, Mariana Cojoc, Magdalena Tiță, Editura Cartea Universitară, București, 2007, p. 57-89.

²⁸ Vezi textul art. 2 în *Tratatul de la Berlin urmat de Protocoalele Congresului*, București, 1878, p. 2.

²⁹ Arh. M.A.E., fond R.I., vol. 105, f. 13, adresa 11.268, București 21 iulie/2 august 1878.

Dacă la reuniunea informală de la Constantinopol din 11/23 octombrie 1878 reprezentantul Rusiei, A. Bogoliubov, părea dispus la negocieri, odată cu deplasarea membrilor comisiei pe teren, acesta a devenit de neclintit în cererea sa privind definitivarea satului Dechizeni, ca punct de plecare, aflat la 21 km de Silistra, ceea ce însemna o îndepărtare de spiritul și prevederile Tratatului de la Berlin cu care ceilalți delegați nu puteau fi de acord³⁰. În pofida tuturor argumentelor expuse de partea române în mai multe memorii, Rusia a împiedicat, în toamna anului 1878, delimitarea primului tronson al traseului, deși ceilalți membri căzuseră de acord ca Arab-Tabia, colina din fața Silistrei (azi Ostrov), să fie atribuită României, iar punctul de plecare al frontierei să fie situat la 800 m în aval de Silistra³¹.

Suspendarea lucrărilor, în decembrie 1878, pe timpul iernii, a oferit diplomației țariste, prilejul pentru acțiuni concertate pe lângă marile puteri atât la Constantinopol cât și în diferite capitale europene, coroborate cu presiuni asupra României pentru impunerea punctului ei de vedere. Însuși cancelarul Giers amenința cu „anularea” Silistrei prin trasarea frontierei dacă România continua să revendice orașul³².

Preluarea Arab-Tabiei de către trupele române la 16/28 ianuarie 1879 a sporit tensiunea în relațiilor româno-ruse, Petersburgul considera acțiunea una de ocupație și nu de intrare în posesie, cum argumenta partea română, care preciza că ea s-a produs fără intenția „de a deștepta nici cea mai mică susceptibilitate sau de a aduce cea mai mică bănuială”³³. Prezența trupelor române în Arab-Tabia a stârnit în așa măsură mânia oficialităților de la Petersburg, încât acestea au uitat pe moment că litigiul în cauză privea un stat autonom sub suzeranitatea Porții și nu propriile granițe, ceea ce clarifică o dată în plus planurile țariste în privința Principatului bulgar. Rusia „nu va consimți niciodată să cedeze acest punct și să-i fie răpită Silistra și împrejurimile ei”, declara prințul Gorceacov reprezentantului României la Petersburg, Ion Ghica, adăugând: „Nu uitați ceea ce datorati Rusiei, teritoriul de dincolo de Dunăre la care voi n-aveți nici un drept, ea (n.n. Rusia) este cea care v-a făcut acest dar”³⁴. Și, pentru a fi mai convingător, Petersburgul a ordonat o desfășurare de forțe în zona Silistra și în sudul Dobrogei³⁵.

³⁰ G. Bibesco, *Histoire d'une frontiere. La Roumanie sur le rive droite du Danube*, Paris, 1883, p. 55.

³¹ Arh.M.A.E., fond R.I., vol. 105, f. 90, r., Silistra, 15/27 nov. 1878.

³² *Ibidem*, fond Constantinopol, vol. 109, r. 486, anexa nr. 4, Petersburg, 21 decembrie 1878/2 ianuarie 1879.

³³ *Ibidem*, circulara nr. 2.046, București, 7/19 febr. 1879.

³⁴ *Ibidem*, fond R. I., vol. 95, f. 156, tel., Petersburg, 22 ianuarie/1 februarie 1879.

³⁵ *Ibidem*, fond Constantinopol, vol. 109, tel. 1.038, București, 19/31 ianuarie 1879.

În fața reacției mai degrabă de dezaprobare decât de sprijinire din partea marilor puteri, România și-a retras trupele³⁶. Singura excepție a fost Austro-Ungaria care, prin glasul ministrului Afacerilor Străine, Andrassy, a pretins Rusiei să respecte hotărârile comisiei europene de delimitare a frontierei³⁷.

Rusia a continuat aceeași politică de obstrucționare a rezolvării problemei și în cursul anului 1879 în speranța că unele concesii pe care fusese nevoită să le accepte la Berlin vor putea fi anulate sau minimalizate prin împiedicarea aplicării *ad literam* a hotărârilor tratatului. Paradoxal, dar ea a fost încurajată de atitudinea tolerantă a puterilor europene, garantele transpunerii întocmai în practică a spiritului Tratatului de la Berlin, deși în toate capitalele occidentale se cunoșteau bine atât intențiile Rusiei cât și implicațiile și urmările unei astfel de atitudini. „Noi știm”, îi spunea ambasadorul Marii Britanii la Constantinopol, sir Legard, girantului agenției României, Obedenaru, „că Rusia vrea ca Arab Tabia să aparțină Bulgariei, dar noi refuzăm să admitem pretențiile Rusiei”. Cu toate acestea, în perioada iulie-septembrie 1879 marile puteri nu au făcut decât să asculte, să admită și să dea puteri de lege propunerilor rusești. Singurul câștig a fost acceptarea a câte unui delegat din partea României și Bulgariei în comisia tehnică, „dar cu simplu titlu oficial și consultativ”³⁸. Lăsând Arab-Tabia României, proiectul austro-ungar care avea să fie adoptat în vara anului 1880, nu a dat satisfacție Rusiei, dar a complicat relațiile dintre România și Principatul bulgar, frontiera fiind socotită „nesatisfăcătoare pentru ambele părți”.

În concluzie putem afirma că în anii premergători izbucnirii războiului din 1877-1878, dar mai ales după încetarea ostilităților, pentru oamenii politici de la București acțiunea factorului extern a avut alte coordonate, iar politica în direcția asigurării securității și suveranității a constituit o permanență. În acest context relațiile cu marile puteri, cu atât mai mult dacă erau și vecine, cazul Rusiei, au beneficiat de prioritate, dar și de o atenție crescută, mai cu seamă atunci când exista riscul ca un simplu act sau o permisiune, fără implicații în aparență, să aibă urmări dintre cele mai grave.

³⁶ Germania a căuta să folosească soluționarea diferendului ca monedă de schimb pentru răscumpărarea de către statul român a căilor ferate construite de consorțiul Strousberg.

³⁷ Arh. M.A.E., fond, R. I., vol. 95, f. 136-137, tel., Viena 20 ianuarie/1 februarie 1879.

³⁸ *Ibidem*, fond Constantinopol, vol. 109, raport 219 și 447, Constantinopol 10/22 Aout 1879, respectiv 8/20 decembrie 1879.

РУМЫНИЯ И РОССИЯ - МЕТАМОРФОЗЫ СОСЕДСТВА 1878 - 1880 г.

Даниела БУША

После своего решающего участия а поражении революций 1848 года в Румынии и Венгрии, Россия закрепила за собой мнение европейцев, как врага свободы, демократии, нового духа, как „жандарма” Европы. Так называли Россию в Европе из-за ее образа действий и маневров ради постоянного присутствия в княжествах. Постепенно она перестала скрывать свои амбициозные планы на юго-восточный сектор Европы представляя реальную и давящую причину для беспокойства европейцам. Развязанная западными державами с целью избежания распада Оттоманской империи Крымская война должна была ослабить позиции и престиж России. Установление полнейшей свободы торговли и навигации в устье Дуная и на Черном море, как и установление коллективных гарантий Румынским княжествам как раз представляли собой четкий сигнал европейских держав об их желании стратегически получить обратно эти зоны и уберечь их от экспансии России. В какой-то период Россия была вынуждена отступить, находясь в так называемой „фазе восстановления сил и нейтралитета”, что не помешало ей принять с удовлетворением истощение сил победителей в Крымской войне и усиление конфликтов и непонимание между бывшими союзниками, вместе с тем, русская дипломатия пыталась использовать любой случай для ликвидации оскорбительных положений о договоре 1856 года. Она внимательно взвесила свои шансы и выступила в качестве защитника православия и угнетенных наций на Балканах. Русская дипломатия в Санкт-Петербурге использовала всю сложность ситуации в этой зоне: продвинутую стадию упадка Турецкой империи, желание народов на этой территории жить свободно, строить стратегию и проекты своего будущего, в котором присутствовали бы и „признательность” новых государств к России.

Вместе с изменением равновесия сил в Европе: поражение Франции в битве при Седане, появление Германии как великой державы - Россия считала что пришел момент для изменения некоторых статей в договоре о мире, подписанном во Франции в 1856 году. В этой связи, в октябре 1980 года Канцлер Горчаков просит в дипломатической ноте, адресованной в европейский кабинет княжеств, пересмотра статьи о нейтральности Черного моря, хотя Россия хотела бы изменения и других

статей , на конференции в Лондоне в январе 1871 года она ограничилась этим одним изменением, чтобы не вызвать недовольства и нарушить существующее равновесие сил по восточной проблеме. Установление союза трех императоров (1873 год), а особенно, согласие Рейхстага (26 июня/8 июля 1876 года) и секретная конвенция в Будапеште (3/15 января 1877 года) помогли России получить не только поддержку монархов Германии и Габсбургов, но и продолжить осуществление своих планов.

В этот контекст вписывается и эволюция Румынии того времени, отмеченная организацией политического единства и завоеванием независимости, как части общеевропейского процесса организации и утверждения наций. Национальный приоритет, демарши для утверждения страны, нейтрализация или отмена последствий вмешательства внешних факторов - все это характеризовало семь лет правления Александра Иоана Кузы. Внутренние документы в данных условиях приобрели цену и значение международных, их осуществление, в большинстве случаев, практически стало методом правления. Установление конституционной монархии, призывание на трон страны принца Карола Гогенцоллера и принятие конституции в 1866 году, ограничили начало революции за независимость, как ее называют некоторые историки.

За десятилетие 1866 - 1878 политическая организация и национальный фактор были на первом месте, а дипломатические и политические усилия в целях обеспечения суверенности и национальной целостности являлись доминантной. Начало восточного кризиса 1875 года и динамика европейской политики заставили усилить напор невмешательства государств - гарантов в то, чтобы взять на себя ответственность всвязи с нейтралитетом и ненарушением границ, заставили Румынию вести переговоры с Россией, которая была заинтересована в изменении некоторых статей договора 1856 года, но особенно в расширение зоны своих интересов, в усилении своего влияния, в господстве и контроле на Балканах и готовила войну против Турецкой империи. Нужно признать, что в какой-то момент прокламация независимости не вызвала реакции ожидаемой лидерами в Бухаресте ни маленькими государствами, да и крупными европейскими, которые не признавали его без своих консультаций и утверждений. Ни вызвала ожидаемой реакции законное признание независимости должно было происходить в Берлине после того, как Румыния эффективно участвовала в войне против Турции. Провозглашение независимости факт, отменяющий анахроническую верховную власть Оттоманской империи и делающий беспредметным режим коллективной гарантии европейских стран, дал надежду правителям в Бухаресте считать, что любая политическая комбинация против Румынии будет напрасной.

Берлинский договор узаконивал соглашение, заключенные в 1876 и 1877-ых годах в отношении юго-восточной Европы, и демонстрировала

роль главных держав в развитии и развязке событий, а так же свою позицию по отношению к нуждам и желаниям балканских народов.

Действия Конгресса выявили то, что европейские государства пытались напрасно утаить в то время, как Канцлер Германии не постеснялся высказать особенно тот факт, что маленькие страны зависимы от больших, от их воли и интересов и соперничества между ними! В этом смысле отношения между Румынией и Россией представляли уникальный пример. пока Петербург считал, что ему выгодней поддерживать и поощрять старания Румынии определить статус, он действовал без проявления несоответствий с международным правом. Так было в ноябре 1869 года, когда была заключена посольская конвенция без согласия Константинополя, остающаяся без применения на практике из-за протестов турецкой империи и европейских стран; также и в июне 1874 года, когда через российского посла в Константинополе, графа Игнатьева Россия присоединилась к Австро-Венгрии и Германии, поддержав Румынию в получении права заключать торговые соглашения, отсоединившись от Великобритании и Франции, и в марте 1876 года, когда подписала торговое соглашение, подобное румыно-австро-венгерскому в предыдущие годы. Министр иностранных дел Михаил Когольничану подчеркнул. Что, хотя без особого экономического значени, но с большой политической нагрузкой этот документ, пописанный с восточной страной был полезен не только для того. Чтобы „снизить отрицательный эффект торговой монополии. обеспечивающей только одну страну”, но и потому что в данном случае Румыния имела бы необходимость в поддержке великих держав, среди которых была и Россия. Румыния, ставшая в силу обстоятельств союзницей России очень скоро поняла. на сколько призрачным непродолжительным и непрочным был этот статус. Немногим позже. как был подписан военный договор с Румынией с обязательством уважения политических прав обеих сторон, поддерживать и защищать суверенитет; после того, как царская армия боролась вместе с румынами участвуя в равной мере в победе, в начале 1878 года Петербург отказывает Румынии в участии обсуждения условий перемирия, по причине якобы, несоответствия международному статусу страны, независимость которой не была подтверждена Европой, и что, в общем - то, это и небыло необходимым в то время, когда румынские интересы крепко поддержаны (Россией). И что наша независимость обеспечена и что страна получит Добруджу в качестве компенсации за понесенные убытки. В действительности, хотя конвенцией апреля 1877 года Россия признала неприкосновенность территории Румынии, данным отказом она только хотела обеспечить себе свободный доступ к переговорам с Оттоманской империей. чтобы заполучить юг Бессарабии, что являлось для царя Александра второго делом гордости, Задействовав таким образом. секретные соглашения, заключенные еще до конфликта.

Для успеха своих планов. как называет наш крупный историк Николае Йорга, среди которых и тот где нас грабили? Русская дипломатия не хотела подписываться не под каким докладом. Не хотела, чтобы мы приписывали себе даже в самой малой мере, качества союзников (потому что быть союзником - значит быть независимым), а Россия хотела, чтобы во время мирных переговоров мы не фигурировали бы в качестве людей, которые самостоятельны в своей собственной политике и свободны выбирать свой путь. Россия не хотела, чтобы какая-то Турецкая территория, согласно Парижскому договору, которая должна быть освобождена, но только после заключения мирного договора, действовала политически независимо. Это не из-за того, что хотело бы нас оскорбить, просто из-за такой „научной дипломатии, которая требовала, чтобы мы были бы частью Турецкой империи и подчинялись бы территориальной ампутации. Которая была запланирована”.

Напряжение в отношениях между Россией и Румынией весной 1878 года усилилось благодаря предусмотренной в договоре Сан-Стефано военной оккупации Болгарии на два года. несмотря на давления и угрозы империалов, которые доходили до оккупации страны и разоружение румынской армии, правительство в Бухаресте не испугалось и отказалось подписывать военную конвенцию, которая позволила бы переход военных империальных войск по территории Румынии. Шаги, предпринятые представителями Румынии в столицах Европы, заставили Царя и его дипломатов отступить. Как назло сложившийся ситуации, статья 22 Берлинского договора не только не прояснила положение дел, но и благодаря предусмотрению того факта, что царские войска, занявшие болгарский принципат и восточную румелию, могут иметь связь с Россией через Румынию, только усложнил обстановку.

Усилия дипломатов и политиков Румынии в столицах Европы с целью сохранить целостность страны не увенчались успехом в Берлине Россия выиграла. Аргументы и твердое вмешательство А.Н. Горчакова, дополненное благосклонным отношением Канцлера Германии Отто фон Бисмарка, хозяина встречи, который на всем протяжении встречи „поддерживал требования русских”. Больше для того, чтобы не обиделся царь, пишет в своих воспоминаниях будущий Канцлер Бернад фон Белов- Бисмарк настаивал „как раз на ускорении обсуждения в деталях этого пункта”. Передача юга Бессарабии и „процедуры”, которым были подвергнуты на Конгрессе представители Румынии - М.Когальничану и К.Бретияну, глубоко ранили румын, а отношение России заключил фон Белов, показалось им „грубой неблагодарностью” и заставило их все больше сблизиться с Германией.

Новое повышение напряжения в отношениях молодого независимого государства и Восточной империи внесло установление общей границы после перехода трех уездов Бессарабии Россия настаивала.

Чтобы ее устанавливала европейская комиссия так, как она это делала двадцатью годами раньше. Тогда было две комиссии: одна международная, состоящая. Согласно Парижскому договору 1856 года из делегатов семи стран, кто подписывал договор и кто был уполномочен главами государств проводить границу между Россией и Молдовой; Другая комиссия - местная, состоящая из русских и румынских комиссаров, с задачей получить и передать юг Бессарабии. Хотя граница, установленная в 1856 году была условной, на этот раз она была естественной и следовала по береговой линии Прута и рукава Килия до устья Дуная (старый Стамбул) и должна была быть признана обеими сторонами. Только в случае каких-то разногласий в отношении рукава Килия можно было обращаться в европейскую комиссию по Дунаю или в последнюю очередь, в международную комиссию. Придав этой передаче территории международный характер, хотя это было не нужно, Россия преследовала цель узаконить это присоединение, предложив взамен установление границ „переход части Добруджи отданной румынскими властями”. Россия не имела в собственности Добруджу, а только некоторое время исполняла роль администратора, следовательно, предложенная замена не могла быть выполнена, потому что с самого начала была отвергнута румынским правительством. Впрочем, в секретной ноте министерства иностранных дел посольству Румынии в Париже уточнялось: „Если Румыния должна смириться с исполнением условий Берлинского договора, а практически на поправке, вынужденные в силу чрезвычайных обстоятельств, оже неподдастся на подстрекательства возврата к договору Сан – Стефано”.

Протокол комиссии по разграничению территории между Россией и Румынией, которая была создана 23-его/5-декабря 1878 года из румынских и русских представителей. отмечал. Что существуют разногласия между сторонами по части границы Измаил - устье Прута. Русская сторона требовала, чтобы граница проходила по левому берегу Дуная, а не по своей линии берегов, восстанавливая в этом случае парижский договор 1856 года и бухарестский 1812 года. так предписывала европейская Арбитражная комиссия по Дунаю. Эта проблема поднималась косвенно не раз в данной комиссии по случаю предложений по необходимому пересмотру документа 1865 года, регламентирующего морской сектор Дуная. Дополнительный документ, принятый в 1881 году, хотя не указывал конкретно на границы Румыния - Россия, отдал право России, в отношении левого берега рукава Килия.

После компенсации за присоединение еще раз Бессарабии и возможно, за участие румынской армии в войне Россия первой признала независимость Румынии, но только после того, как все требования, касающиеся России по Берлинскому договору, были выполнены без отклонений. Как следствие этого 15/27 октября 1878 года барон Д Стюард

вручил послу Каролу Аккредитационное письмо о назначении его в качестве министра-резидента России в Бухаресте. Через несколько дней, 21 октября/2 ноября граф Ладисау Хойос был назначен чрезвычайным представителем и министром Австро-Венгрии в Бухаресте. Способ, каким обе державы односторонне и с условием признали независимость Румынии, дал повод увидеть намечающиеся тенденции восстановления соотношения сил в Европе.

В Добрудже передача власти румынской администрации продемонстрировала намерения России сохранить контроль над этой областью. Присутствие русских вооруженных частей было продлено до весны 1879 года. Все это время между Бухарестом и Санкт-Петербургом велась постоянная дипломатическая переписка; были просмотрены еще раз международные документы; было оказано давление со стороны России с тем чтобы отложить эвакуацию; а комиссия из Бухареста по продвиганию ситуации в своей деятельности все время сталкивалось с препятствиями.

Хаос последствий войны и русского администрирования, которая в спешке заменила Оттоманское; этническое многообразие территории; феодальная форма собственности на землю; необходимость немедленной разработки единого румынского законодательства, чтобы по праву и по закону принять Добруджу; но особенно, присутствие русских военных частей - вот проблемы, от которых зависело вхождение области в Румынию. Из всех задач последняя представляла собой реальное препятствие в принятии Румынией управления Добруджей. Не однократно Петербург различными способами пробовал препятствовать применению закона. Только твердость политиков Румынии и Императора сделали безуспешными планы России.

Для того, чтобы область вошла в национальное объединение, правительство должно было располагать разнообразным множеством данных: экономический и человеческий потенциал, состояние духа населения, этнический состав, религиозная принадлежность, сведения об образовании и культуре. Это были сведения оставшиеся от Оттоманской и русской администраций и от инспекции по территории, которые действовали с трудом из-за всевозможных запрещений со стороны русских войск. Так, первая группа румынских офицеров, посланных с инспекцией были задержаны в Силистре в июне 1878 года, а группа из сорока кавалеристов, посланных с целью установить почтовую связь, просто не смогла работать в октябре того же года. Те же военные продолжали демонтировать телеграфные линии, хотя в Бессарабии русская администрация приняла их в целостности от румын.

Вместе с прибытием в Добруджу румынской комиссии с целью принятия в свое ведение провинции 8/20 ноября 1878 года действия русской армии должны были бы прекратиться, особенно если учесть, что

барон Стюарт, министр России в Бухаресте, получил инструкции со стороны Giera действовать соответственно предписаниям Берлинского договора. Стюарт, в свою очередь, телеграфировал в Тульчу Белоцерковному: приступить к немедленной передаче Добруджи главным властям, назначив ею главным делегатом для этих целей и назвав комиссию по передаче по военным частям. Но дело обстояло совсем не так. Трудности умножились и усложнились, дошли просто до запрещения вхождения румынских войск в Силистру и Кэлэраш. Например, отказ сдать: будь то город Сулина, различные документы, архив, здания публичной администрации, школы под предлогом ожидания прибытия в Добруджу новых русских частей (2-х армейских корпусов) через Болград и Измаил это противозаконное действие в данной ситуации.

В начале января 1879 года префект Констанцы информировал министерства внутренних и иностранных дел о нахождении большого числа русских военных (около 4-х тысяч человек), которые занимали самые лучшие здания в то время, как румынским войскам негде было квартироваться. Россия использовала решение Берлинского договора о разрешении транзита через Добруджу своих войск, находящихся на юге от Дуная. Осенью 1878 года она несколько раз пыталась заставить Румынию заключить договоренность с тем, чтобы период 9-ять месяцев для прохождения русских частей через Румынию, предусмотренный Берлинским договором, был продлен. Такая договоренность была бы не только противозаконной по отношению к договору в Берлине, но и должна была бы установить для Добруджи „исключительный режим, который мог бы быть апробирован только парламентом” отказ Румынии и давление европейских стран, особенно Австро-Венгрией, заставили Россию использовать другую тактику, объявив, что она уложится в „указанный срок и что, чего она хочет в предложенной договоренности это смещение военных элементов”. Согласно Гирс - то чего хотела Россия, не нарушает 22-ю статью договора, как было истолковано, а консервирование военных коммуникаций в духе той же статьи.

23-ноября/5 декабря 1878 года румынские власти приняли администрацию Добруджи от русских. Они были встречены населением с радостью и с враждебностью русскими офицерами. Русский военный штаб в Сулине сопротивлялся, а в Тульче управляющий препятствовал передаче архива. 6/18-ого февраля 1879 года начался отход русских военных частей, а закончился в апреле того же года, когда российская флотилия покинула порт Тульчи.

Еще на чем нам хотелось бы остановиться - это позиция России в европейской комиссии по размежеванию условных границ между Бумынией и Болгарским принципатом, которое продолжалось два года. Решительная в своем желании вернуть часть утраченного влияния, каким она пользовалась в Сан-Штефано, и поднять свой престиж, ущемленный в

Берлине, Россия использовала свое участие в комиссии с целью изменения линии границы определенной в Берлине, чтобы как-то навредить Румынии. Объективно говоря, претензиям России трудно было противостоять, поскольку в тексте договора в Берлине не были указаны пункты, по которым должна была проходить граница, а только начальный и конечный. а остальное было предоставлено комиссии по определению границ. Таким образом, граница болгарии „была быть на севере по правому берегу Дуная, от старой границы с Сербией до пункта, кот орый определит Европейская комиссия, а на востоке - одолжна т Селистры и дальше к Черному морю, на юге от Мангалии, которая остается румынской. Черное море формирует восточную границу Болгарии”.

Предварительные беседы выявили разногласия в комиссии: точка зрения России с одной стороны и других европейских стран с другой стороны. Представители европейской стороны договорились с самого началаЮ что „естественная и стратегическая граница невозможна и согласились с прямой линией, которая шла бы на юге от Мангалии, приблизительно в пяти километрах от этого порта и заканчивалась бы на Дунае, на востоке и вблизи Селистры”. Это решение вызвало недовольство Румынии, которое она считала несправедливым, а себя обделенной крепостью Араб-Табия, представлявшей собой стратегический пункт. Абсолютно необходимой для обеспечения доступной связи с Добруджей. она надеялась, что после перемещения комиссии на место действия, получит разрешение на изменение статьи 46 договора и включение города Силистры, населенного в большинстве румынами. в свое владение, особенно если учесть, что прецеденты уже были (случай с границей Бессарабии, которая была изменена по сравнению с договором в Париже).

Если на информативном совещании в Константинополе 11/23 октября 1878 года представитель А.Боголюбов, казалось, был согласен вести переговоры, то на месте, в зоне определения границы, в своем требовании определить село Декизень, как отправной пункт находящийся в 21 км. от Силистры, он был непреклонен факт, который являлся отдалением от духа и предусмотрений Берлинского договора, с чем другие делегаты не могли согласиться. Вопреки всем аргументам, выдвинутым румынской стороной во многих докладных записках, Россия остановила первую прокладку пограничных линий, хотя другие члены комиссии были согласны с тем, чтобы Араб-Табия, холм перед Силистрой (сегодня остров) были бы отданы Румынии, а отправная точка границы находилась бы в 800-ми стах метрах от Силистры вниз по течению реки.

Прекращение работ в декабре1878года во время зимы дало царской дипломатии возможность проводить концентрированные действия в отношении сильных держав как в Константинополе, так и в других столицах Европы, сопряженные с давлением на Румынию для проведения своего решения. Сам Канцлер джирс угрожал „аннулировать”

Силистру в линии границы, если Румыния будет продолжать требовать этот город.

Принятие Араб-Табей румынскими воинскими частями 16/28 января 1879 года увеличило напряжение в отношениях Румыния- Россия. Нахождение румынских войск в Араб-Табей вызвало такой гнев властей Петербурга, что они на время забыли, что спорный вопрос касался автономного государства под сюзеранитетом Оттоманской империи, а не собственных границ, что еще раз проясняло царские планы на болгарский принципат. „Россия никогда не согласится отказаться от этого пункта, чтобы отказаться от Силистры и ее окрестностей”; заявил принц Горчаков, представителю Румынии в Петербурге, Иону Тика и добавил: „Не забудьте, чем вы обязаны России за свои территории за Дунаем, на которые вы не имеете никакого права, Россия - вот кто сделал вам этот подарок”. И чтобы быть более убедительной, Россия приказала развертывание своих воинских сил в зоне Силистры и на юге Добруджи.

Перед лицом такой реакции великих держав скорее осуждения, чем поддержки Румыния отвела свои войска. Единственным исключением была Австро-Венгрия, которая в лице министра иностранных дел заявила России, чтобы она соблюдала решения европейской комиссии по определению границ.

В течение 1879 года Россия продолжала свою обструкционистскую политику в надежде, что некоторые уступки, которые она вынуждена была сделать в Берлине будут аннулированы или сведены к минимуму посредством препятствий, созданных в решениях договора. Парадоксально, но именно терпимость европейских стран придавала ей сил, хотя все западные столицы хорошо знали как намерения России, так и вмешательства и последствия такого отношения. „Мы знаем”, говорил посол Великобритании в Константинополе ответственному редактору агентства Румынии Обеденару, - „что Россия хочет, чтобы Араб-Табия принадлежала Болгарии, но мы откажем России в ее претенциях. Несмотря на это, в период июля-сентября 1879 года крупные державы только и делали, что слушали, соглашались, и давали юридическую силу русским предложениям. Единственным выигрышем было принятие по одному делегату от Румынии и Болгарии в Техническую комиссию, „Но с простым официальным титулом и только консультативно”. Оставив Араб-Табия Румынии австро-венгерский проект, который должен был быть одобрен летом 1880 года не удовлетворил Россию, но усложнил отношения между Румынией и Болгарией, которые считали, что „граница не удовлетворяет ни одну из сторон”.

В заключении можем утверждать, что в годы, предшествующие началу войны 1877-1878 годов, и, особенно, после прекращения вражды, для румынских политиков в Бухаресте действия внешнег фактора имели другие координаты, а политика в направлении обеспечения безопасности

и суверенитета составляла постоянную координату. В этом контексте отношения с великими деожавами, особенно если были соседями, как Россия, пользовались приоритетом и повышенным интересом, особенно тогда, когда существовал риск, что какой-то простой документ или решение, кажущееся незначительным, привело бы к самым тяжелым последствиям.